

Stadslandbouw

Van globaal naar lokaal

Jan Willem van der Schans

Jan-willem.vanderschans@wur.nl

Studiedag Vecon, 22 maart 2017

Introductie

EETBAAR ROTTERDAM

Expertisegroep Stadslandbouw

- Onderzoeker LEI-WUR
- Short Food Supply Chains
- Mede-oprichter Eetbaar Rdam
- Denktank Stadslandbouw Rdam
- Lid Rotterdam Food Council
- Bestuur diverse Stichtingen SLB
- Principal Investigator Food AMS
- Lid Rural Network Assembly EU

Expertisegroep EETBAAR ROTTERDAM

Eetbaar Rotterdam, de stadslandbouw expertise groep

Opdracht Innovatienetwerk voor het Portaal

Expertmeeting 'Stadslandbouw', 16 juli 2007

'Het enige groen wat ik me kan bedenken voor een stad als Rotterdam is een pot groene verf om het beton te kleuren.'

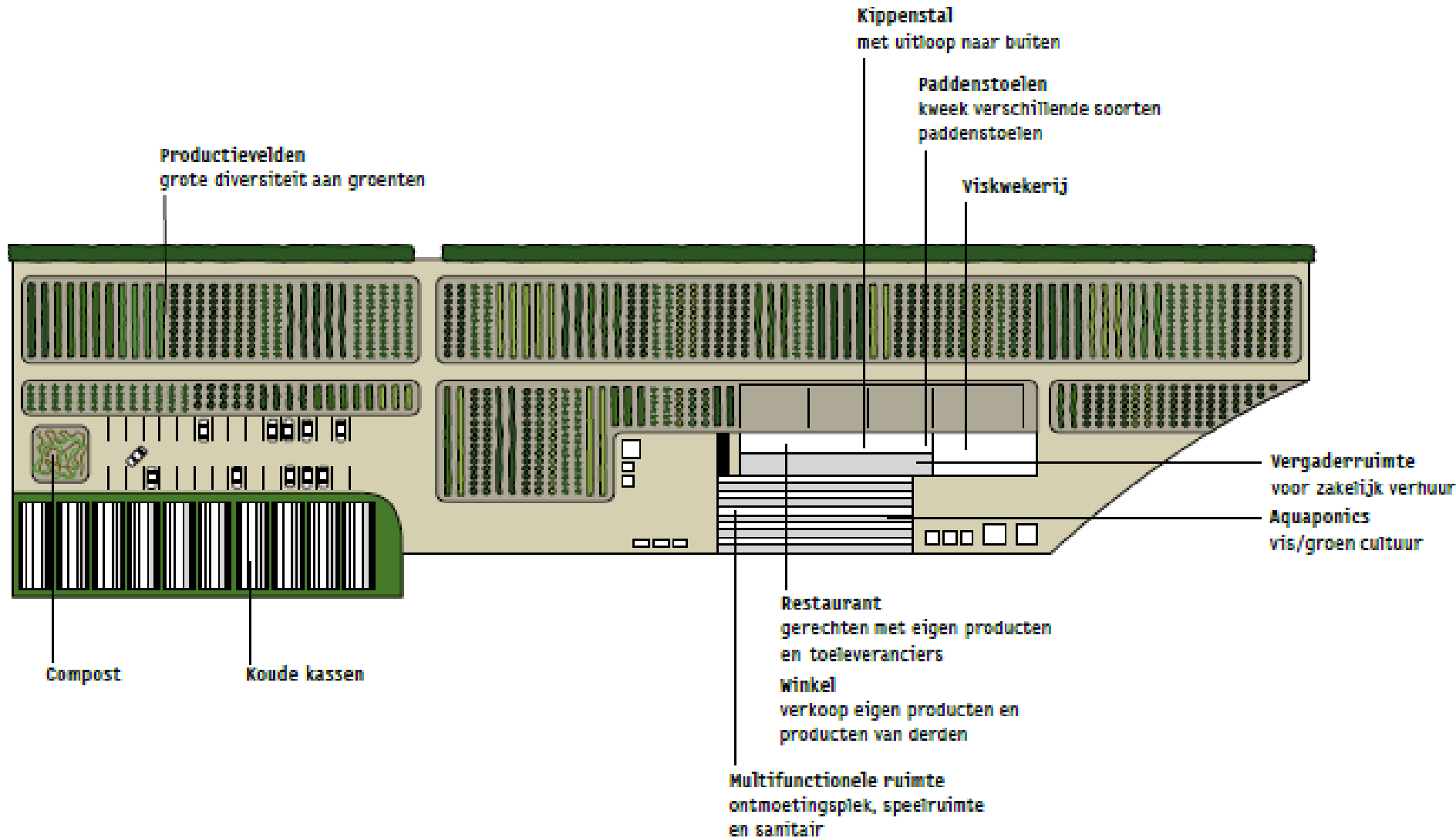

Transformatie havenindustrieel gebied

Transformatie havenindustrieel gebied

Realisatie Uit je eigen stad Marconistrip

Pop up restaurants met buurt moestuinen

Rotterdamse Munt

lokale kruiden met eigenwaarde

zoek op trefwoord

Wij zijn de kruidentuin op Zuid waar groei en smaak elkaar ontmoeten. Met onze kruiden dragen we allemaal bij aan een gezond en groen Rotterdam!

[over Rotterdamse Munt](#) [kruidenlijst](#) [agenda](#) [workshops & lezingen](#) [pers](#) [meedoen?](#) [contact](#)

welkom in de
kruidentuin!

Nieuwsberichten
ontvangen? **HIER** vind je
het inschrijfformulier!

media

informatie &
openingstijden

Brede Hilledijk 2

LEI

WAGENINGEN UR

Definitie stadslandbouw

Stadslandbouw is:

In en nabij steden

Gebruikmakend van stedelijke reststromen

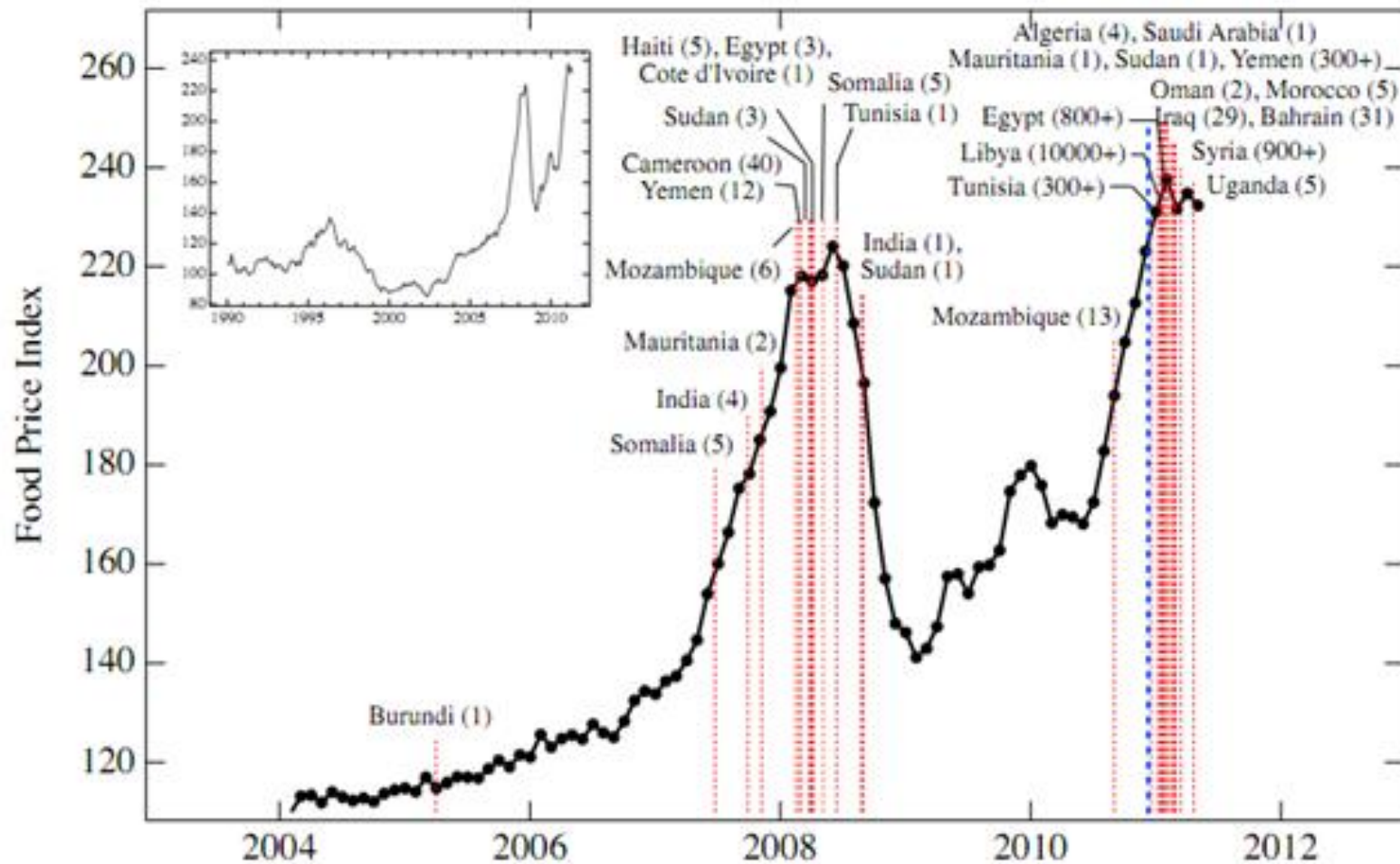
Gericht op de lokale markt

Stadslandbouw: waarom?

- Voedselzekerheid
- Voedsel kilometers
- Sociale cohesie
- Productief stedelijk groen
- Kwaliteit en transparantie
- Hergebruik stedelijk afval
- Innovatie

Voedselprijzen

Women from Azoza village, Chad, search for tiny scraps of cereals grains in the anthills. Photo: Irina Fuhrmann/Oxfam

Dutch beat French and Swiss to top Oxfam's new global food table

Published: 15 January 2014

The Netherlands is No. 1 in the world for having the most plentiful, nutritious, healthy and affordable diet, beating France and Switzerland into second place. Chad is last in 125th spot behind Ethiopia and Angola, according to a new

Downloads

Good Enough to Eat, Oxfam
Media Briefing, 15 January 2014
180.57 KB

JOIN GROW

E-mail

Sign up and we'll let you know about all the ways you can make a difference.

GO

2,285 people like this. Be the first of your friends.

MEDIA CENTER

Dutch beat French and Swiss to top Oxfam's new global food table

Europe can cut import dependence and food prices by ditching biofuels mandates

[Read more »](#)

Tabel 2.1 Zelfvoorzieningsgraden¹⁾ voor enkele landbouwproducten in Nederland (%)

	Jaren ²⁾	
<i>Akkerbouwcomplex</i>		
Granen	2006/7-2008/9	17
Suiker (wit)	2006/7-2008/9	167
Aardappelen	2006/7-2008/9	181
<i>Vleescomplex</i>		
Rundvlees	2008-2010	59
Schape- en geitenvlees	2008-2010	79
Pluimveevlees	2008-2010	191
Varkensvlees	2008-2010	259
Eieren	2008-2010	314
Kalfsvlees	2008-2010	734
<i>Zuivelcomplex</i>		
Magere-melkpoeder	2001-2003	41
Boter	2000	153
Kaas	2001-2003	222
Condens	2001-2003	235
<i>Groenten- en fruitcomplex</i>		
Totaal fruit	2005-2007	28
Appels	2005-2007	71
Totaal groenten	2005-2007	241
Tomaten	2005-2007	290

1) Gedefinieerd als (binnenlandse productie / binnenlands verbruik) * 100%; 2) Driejaarlijks gemiddelde, tenzij anders aangegeven; voor zuivel zijn geen recente jaren beschikbaar, maar de zelfvoorzieningsgraden zullen in meer recente jaren in dezelfde orde van grootte liggen.

Bron: Akkerbouwproducten en zuivel uit CBS Land- en tuinbouwcijfers (div. jaren), vlees en eieren van het Productschap Vee en Vlees, groenten en fruit van FAOSTAT; bewerking LEI.

Export orientatie NL landbouw

Hoe voeden we onze steden van de toekomst?

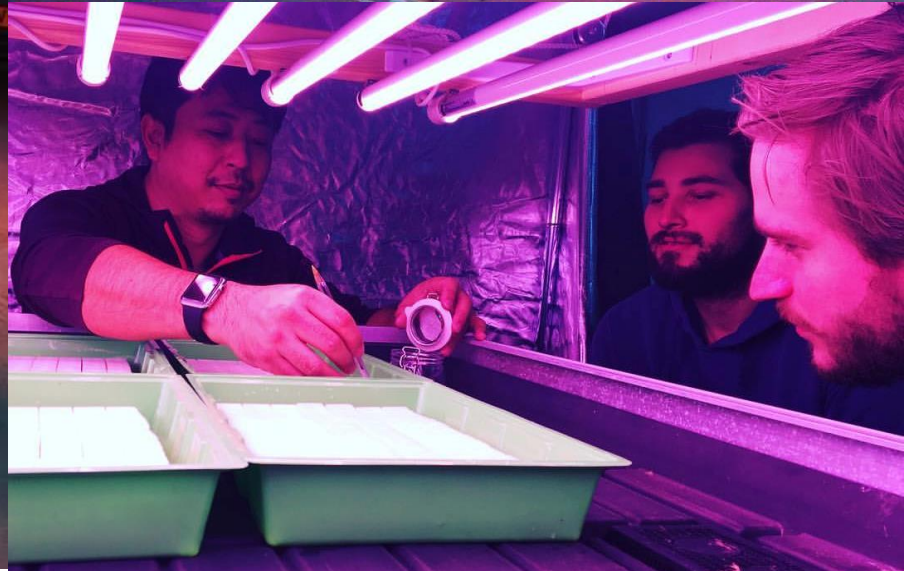
Table 1. Types of urban agriculture, based on spatial location and level of control over production process

	open	mixed	controlled
building	Microclimates in and around the built environment (mushrooms, vines)	Rooftop gardens (vegetables)	LED light cabinets (vegetables) Urban livestock (rabbits) Aquaponics
inner city	Permaculture gardens (vegetables, fruits, nuts, roots) Urban livestock (bee keeping)	Kitchen and community gardens (vegetables) Urban livestock (chickens, sheep)	Urban livestock (worms, insects, etc.)
city fringe	Forest gardens (vegetables, fruits, nuts, roots)	Market gardens (vegetables)	Greenhouse nursery (vegetables)
periurban	Agroforestry (fruits, nuts) Extensive livestock (beef cattle, sheep) Ecological restauration	Mixed farming (livestock, staples, vegetables) Semi-intensive livestock (dairy)	Greenhouses and precision farming (vegetables, staples) Intensive livestock (pigs, poultry)

Source: Agriculture Economics Institute, Wageningen based on de Graaf (2011)

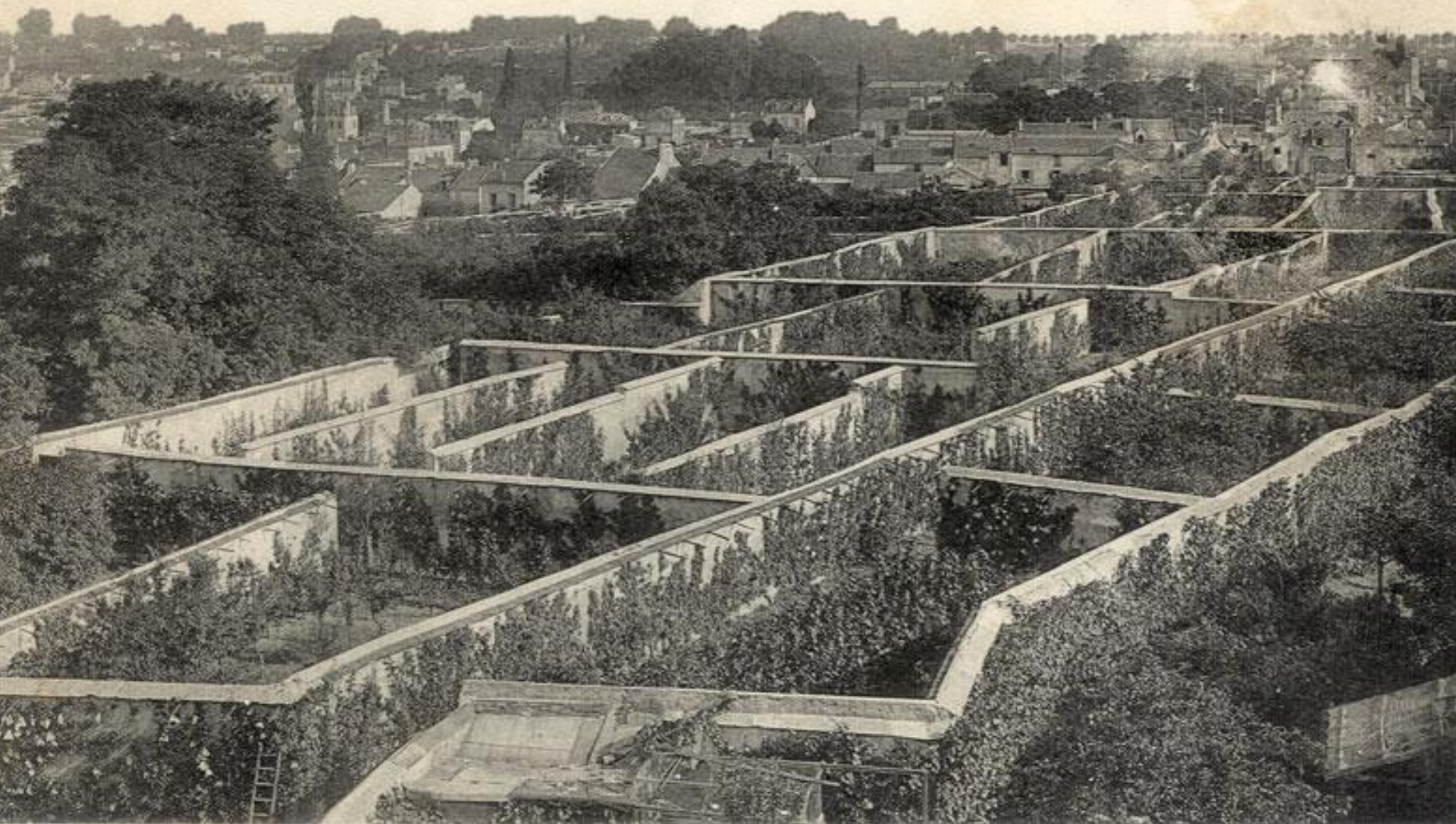

GROWx

962. MONTREUIL-sous-BOIS — Vue Panoramique du clos des pêches E. M.

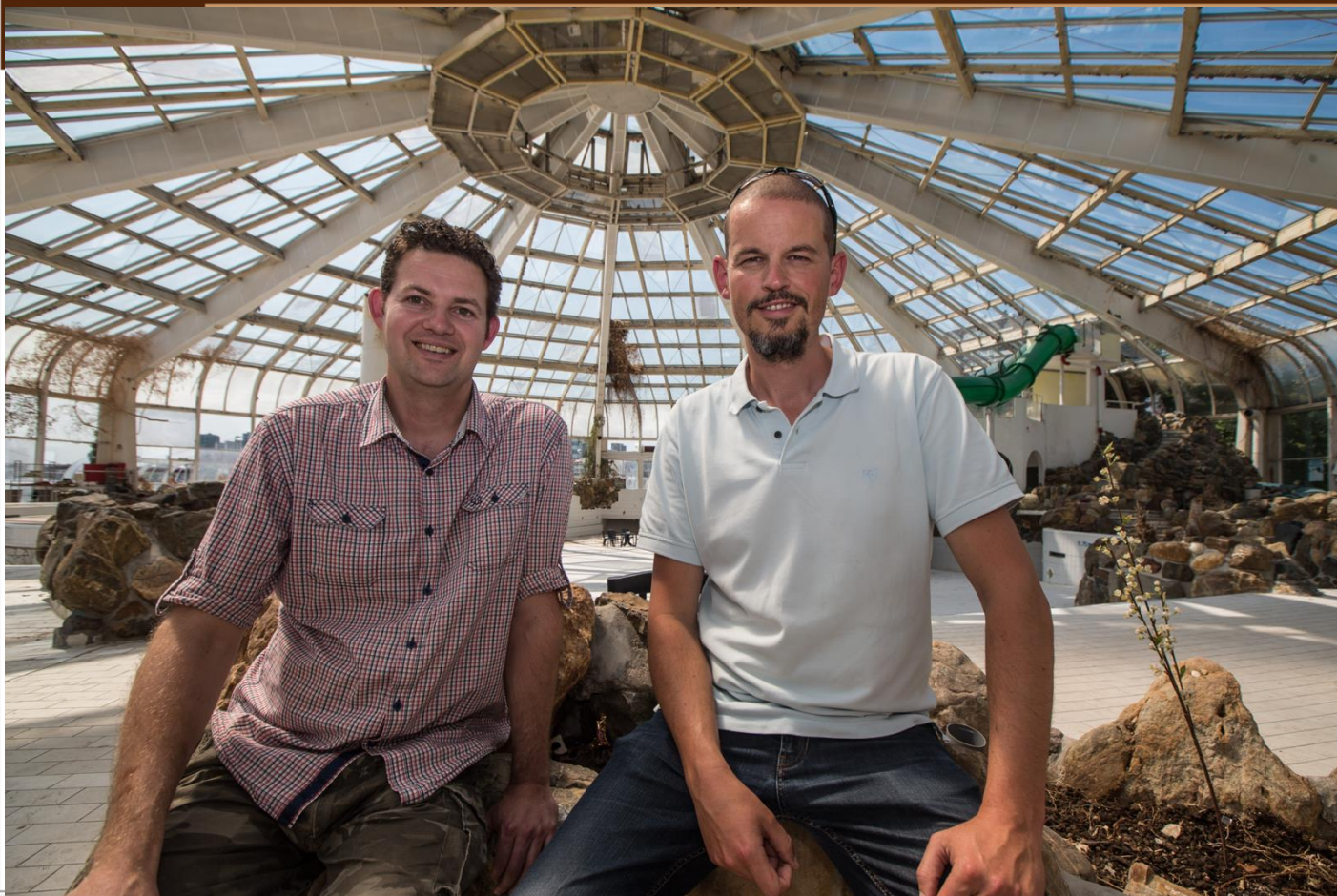

ROTTERZWAM

EETBARE PADDESTOELEN UIT ROTTERDAM

CONTACT

NIEUWS

Mini Rondeel Amsterdam

Foodscape Schilderswijk Den Haag

Urbaniahoeve, Social Design Lab for Urban Agriculture

Precisie landbouw Haarlemmermeer

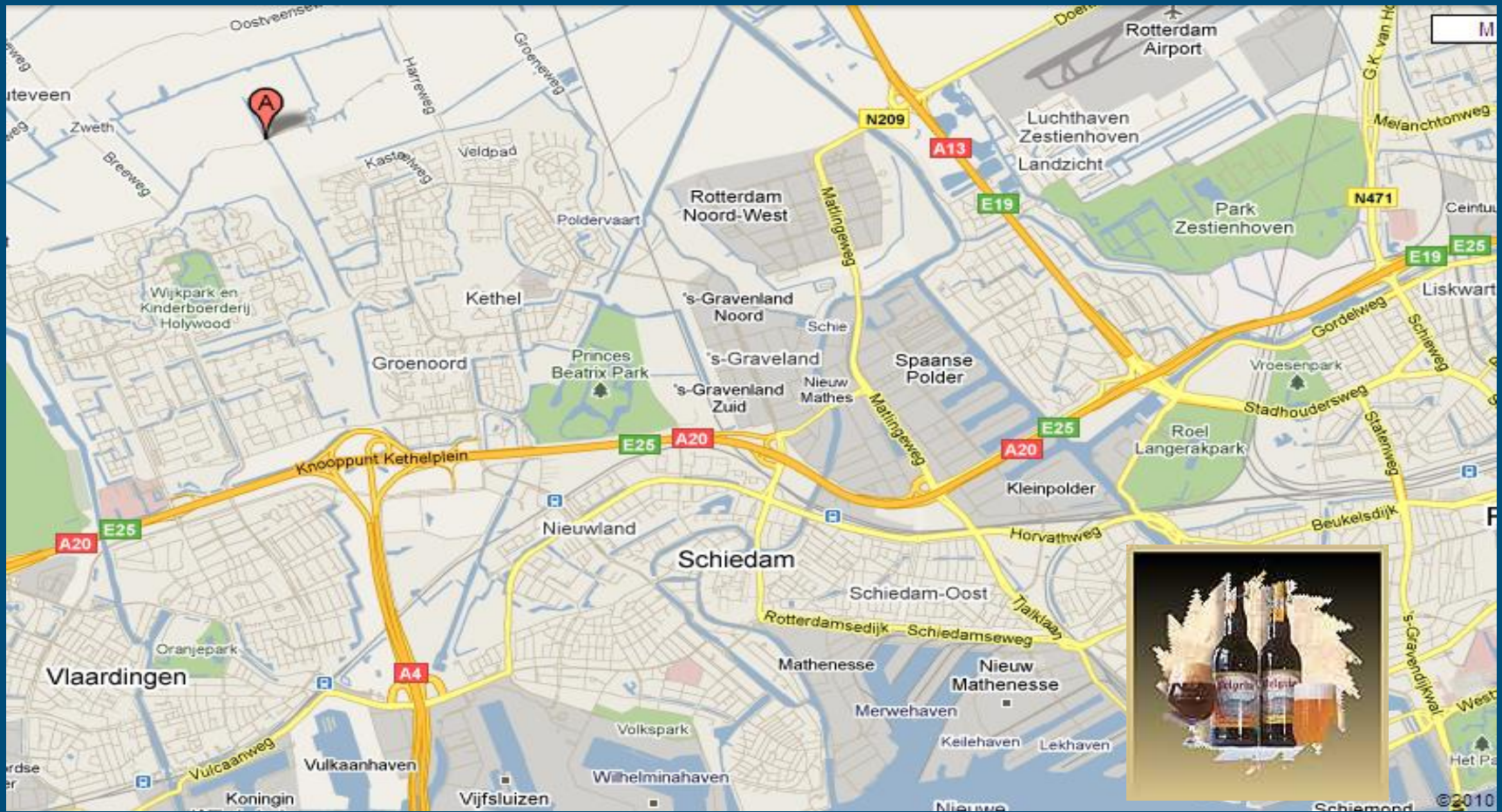
Fieldmedia Jan Ham

Loess Plateau China

Stad en land verbonden

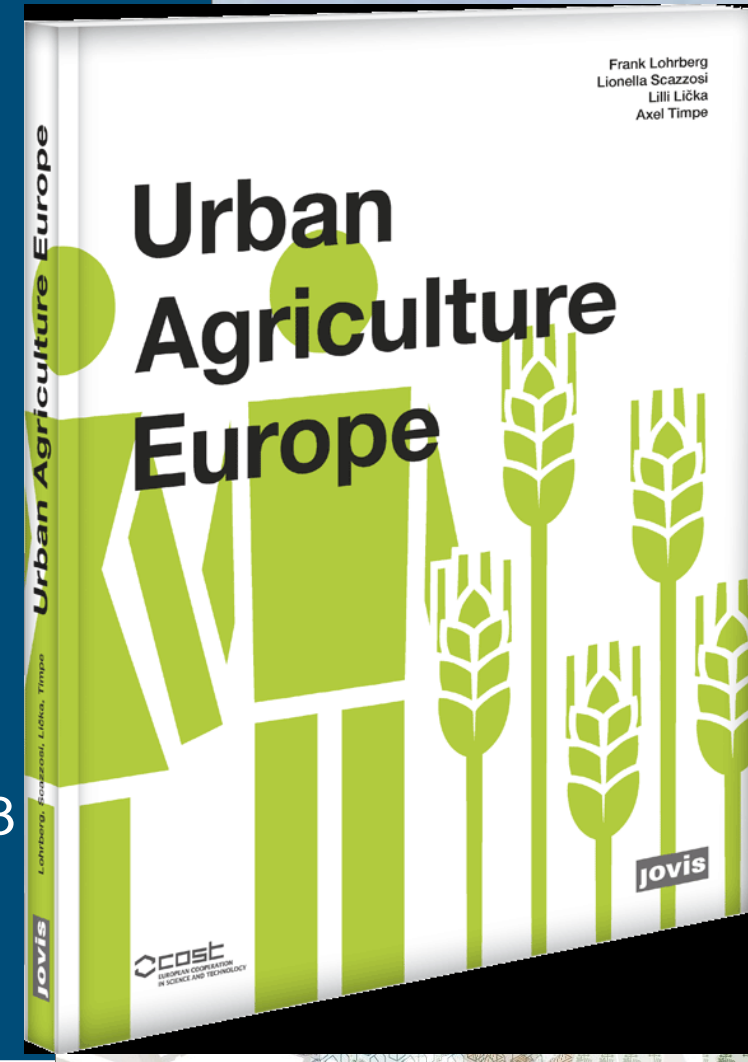

“Strategische orientaties”

- Green deal stadsgerichte landbouw
- Ruimte voor Stadslandbouw in Rotterdam
- PPS stadsgerichte Tuinbouw
- Cost Action Urban Agriculture Europe WG 3

Stadsboeren in Nederland
Professionalisering van de stadsgerichte landbouw

Vijf verdienmodellen stadsgerichte landbouw

<https://www.youtube.com/watch?v=9PIOuxzqS3U>

Stedeling en regionaal voedsel

<https://www.youtube.com/watch?v=mgv7EUyJQ-w>

Verdien model

- Waarde propositie
- Marktsegment
- Kostenstructuur en inkomsten bronnen
- Waarde netwerk
- Waarde keten
- Strategie

Vijf zoekrichtingen

- Differentiatie (onderscheidend aanbod)
- Diversificatie (meerdere functies)
- Lage kosten (breed toegankelijk)
- Gedeeld eigenaarschap (verregaande betrokkenheid burgers)
- Ervaringen (in plaats van producten of diensten)

Differentiatie

't Hof Welgelegen

DE BOERDERIJ | GROENTETAS | ZORGBOERDERIJ | CULINAIR | VOOR BEDRIJVEN | ACTUEEL | CONTACT |

• [Terug naar home](#)

- [AanschuifDiners](#)
- [Aanmelden aanschuifdiner](#)
- [Kookworkshops](#)
- [Aanmelden kookworkshop](#)
- [Rondleidingen](#)
- [Groepen en partijen](#)

[Home](#) / [Culinair](#)

Culinair

In onze prachtige schuur aan de binnenplaats van het Hof hebben we een sfeervolle locatie voor diners en lunches.

Onze eigen chefkok bereidt hier de meest fantastische gerechten met biologische ingrediënten van ons eigen land.

We geven kookworkshops, we organiseren aanschuifdiners en u kunt bij ons terecht voor uw verjaardagsdiner, jubileum of bruiloftsdiner.

We serveren zowel eenvoudige salades en stamppot tot een uitgebreid 5 gangendiner.

Doe mee met onze actie voor de voedselbank!

[Meer weten?](#)

Deze boerenvrouw is niet van de stad, ze is van de boerderij. Ze houdt van de stad en de boerderij. Ze houdt van de stad en de boerderij. Ze houdt van de stad en de boerderij.

Van gekleurde Peen tot roze bietjes

Doordat de **Stadsboerin** samen met een mossuin, inmiddels uitgegroeid tot een bedrijf die op een biologische wijze kleurrijke **vellegroendgroentes** kweekt aan de boerderij. Al onze producten zijn smaakvol, uit de stad en natuurlijk met passie geteeld. De meeste van onze geteelde groenten hebben een historie in Nederland, waar ze al eeuwen lang worden geteeld. De groenten worden onder andere aangeboden in 8 kg zakjes die zeer geschikt zijn voor de **horeca**.

De groenten zijn door de grote verscheidenheid aan mogelijkheden qua kleuren, smaken, verpakking, en **bewerkingsmogelijkheden** een meerwaarde voor onder andere retailbedrijven. Bij elke oogst uit de stad. Wij zetten nu al onze groenten af in houten kisten en leveren aan de horeca, vinderdagwinkels en bakkers. Altijd een frik, gekleurd en smaakvol product.

Onze groenten zijn ook zeer geschikt om te worden verwerkt in bijvoorbeeld **soufflés**, salades en soep.

Tegenwoordig vindt u bij ons op de tuin ook **lekkere knollen** om de smaken te verrijken.

Heem graag contact met mij op, wanneer wij jou naar aanleiding van onze gekleurde groenten ook een te gelieve hebben gebracht. **Proeven** kan altijd.

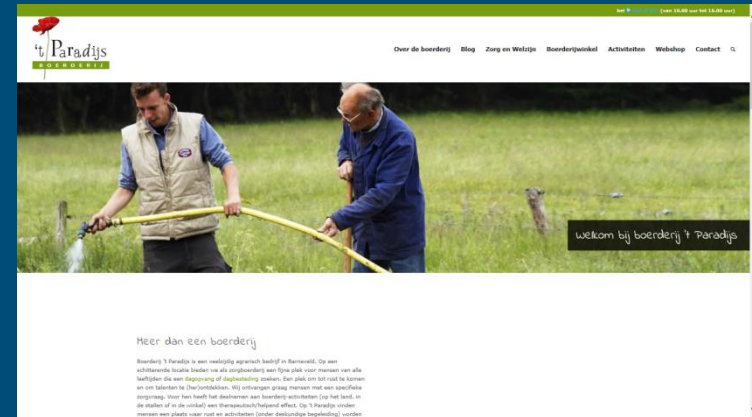

Typische aandachtspunten

- Ben je onderscheidend genoeg?
- Is het direct zichtbaar/proefbaar?
- Is het copieerbaar?
- Hogere kosten (lagere opbrengsten)?
- Financiering problematisch

Diversificatie

- Naast voedsel andere functies (kinderopvang, zorg, recreatie, natuur, educatie, loonwerk, energie, compostering, bedrijfsuitjes)

- *Economies of scope* i.p.v. *scale*

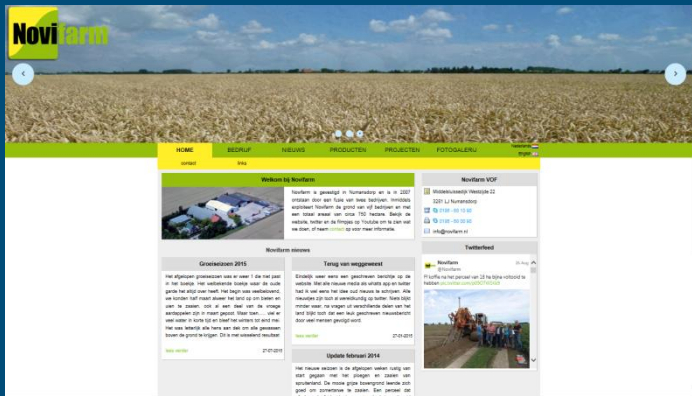

Typische aandachtspunten

- Niet elke functie wordt betaald
- Arbeidsorganisatie is complex
- Synergie tussen functies levert meerwaarde

Lage kosten

■ Schaalvergroting, mechanisatie

- Onbenutte hulpbronnen inzetten, recycling van grondstoffen en materialen
- Low input farming
- Andere levensstandaard van de ondernemer

Typische aandachtspunten

- Neerwaartse prijsdruk in bulkmarkten
- Ketentransparantie
- Toegankelijkheid bedrijf voor consumenten
- Tijdelijk gebruik van grond en gebouwen is geen basis voor investeringen
- Afval ≠ voedsel
- Oneigenlijk gebruik “vrijwilligers”

Gedeeld eigenaarschap

- Burgers willen meer grip op het voedselsysteem maar zijn ook bereid actief bij te dragen
- Niet alleen als consument maar ook als co-producent (financiering, arbeid, land/vastgoed)
- Open source kennis en ervaring

Thuisafgehaald Vind ik leuk 36K Tweeten 2.495 +1 358

Maaltijden delen met je burens
Ruim 7.500 thuiskokers koken dagelijks veel heerlijke maaltijden. Zoek hier een maaltijd bij jou in de buurt.

Zoek op postcode (bijv. 2600 AA) of plaats

Vandaag af te halen [Bekijk alle maaltijden >](#)

Populairste koks deze maand [Bekijk de top 20 >](#)

Vegetarische tajine met aubergine en koriander
Hoofdgerecht door H kookt :-)
Frisse tajine met aubergine, selderij, koriander, komijn en tom...
Utrecht | € 5,00 | 10 juni tussen 16:30 en 18:30

willy kookt (ook PALEO)
1705 bedankjes
+ 10 Badges

Hof van Twello
Gezonde producten uit een renderend landschap

Pluk, proef en doe!
Programma 2015

Eten met Karakter
Kas & Terras Arrangementen

Onze Crowd Funding
Crowd Funding voor onze nieuwbouw

Webwinkel
Aardbeienjam
Bezoek onze webwinkel

twitter

Thuis
Catering
Cursussen 2015
Kinderfeestjes
English
Programma Goed Voedseldag 2015
Lunchkaart
Streekwinkel
Cadeaupakketten
Minicamping
Faciliteiten en omgeving
Verhuur pipowagen

Zondag 6 september Goed Voedseldag
Gepiaatet op: 24/08/2015 | Door: HVT | Categorie: Nieuws | Reageer x

Dit jaar staat de dag in het teken van Plantaardige Voeding. Kijk eens om je heen en zie hoe het landschap in grote delen van Nederland bijna volledig wordt bepaald door vee: weiden en mais.

Kom kijken naar de film 'Cowspiracy' (Nederlands ondertiteld) om de impact van deze veegerichtheid op ons milieu, onze maatschappelijke organisatie en op ons landschap beter te beseffen.

We gaan kijken én proeven hoe we onszelf heerlijk plantaardig kunnen voeden en we nemen je mee naar onze tuinen om te laten zien hoe we ook onze gewassen plantaardig bemesten. Nooit meer vlees eten dan? Ach, zo erg is het natuurlijk ook weer niet maar het zou wel kunnen! En dat is toch ook wel eens goed om te zien en te weten. En je maakt natuurlijk zelf de keuze.

Verdienmodel
Hof van Twello
17 ha en
500.000 euro omzet
-Huisverkoop groenten,
zaden, verwerkte
producten
-Educatie
-Consultancy
-Horeca en recreatie

Van deeleconomie via participatie maatschappij naar professionele erkenning

From supplier of product or service to

	Consumer or civilian	Business or organisation	Government
Consumer or civilian	Consumer-to-Consumer (C2C)	Business-to-Consumer (B2C)	Government-to-Consumer (G2C)
Business, organisation	Consumer-to-Business (C2B)	Business-to-Business (B2B)	Government-to-Business (G2B)
Government	Consumer-to-Government (C2G)	Business-to-Government (B2G)	Government-to-Government (G2G)

Typische aandachtspunten

- Onderhouden community kost tijd
- Doorgroei naar meer commerciële aanpak soms problematisch
- Concurrentie met regulier betaalde markt
- Investeren in open source innovatie niet altijd beloond

Elkaar helpen om betaalbaar vers voedsel in de wijk te krijgen, etc.

Typische aandachtspunten

- Authenticiteit versus onechtheid (Ot en Sien)
- Kosten van product niet hoog maar het neerzetten van een unieke ervaring kost soms ook geld